

I skyggen af Hartz-reformerne

Af Alexander Sennels

Berlinmuren faldt den 9. november 1989, og det symboliserede afslutningen på Den Kolde Krig og to Tysklunde blev til ét. Planøkonomien i DDR skulle genforenes med Vesttysklands markedsøkonomi (Stöber & Lammers, 2021). Omkring 4 millioner mennesker i DDR var ansat i dybt forgældede statsejede virksomheder, og genforeningen betød, at mange af virksomhederne blev nedlagt eller privatiserede (Sonne, 2019). De mange millioner mennesker mistede deres job, og arbejdsløsheden steg markant. Hartz-reformerne blev indført med et mål om at nedbringe arbejdsløsheden, og det lykkedes i de efterfølgende år. I dag står det tyske arbejdsmarked overfor to centrale udfordringer, som denne artikel vil beskæftige sig med; mangel på faglært arbejdskraft og digitalisering, og artiklen vil prøve at besvare spørgsmålet: hvilke løsningsmodeller kan anvendes for at løse udfordringerne?

ABSTRACT

Denne artikel beskæftiger sig med, hvilke centrale udfordringer det tyske arbejdsmarked står overfor i fremtiden. Centrale udfordringer kan defineres på mange forskellige måder, men denne artikel vil fokusere på to udfordringer: mangel på faglært arbejdskraft og digitalisering. Artiklen bygger på et interview med Tysklands vicekansler og økonomi- og klimaminister Robert Habeck, der har en stor viden om det tyske arbejdsmarked samt mange forskellige tyske kilder, der anvendes til at belyse udfordringerne og finde relevante løsningsmodeller. Interviewet blev gennemført af skribenten den 14. januar 2022.

Metodiske overvejelser

Til besvarelsen af problemstillingen inddrages metoder fra fagene international økonomi og tysk. Metoderne fra faget international økonomi anvendes i dataindsamling og bearbejdning af data, der primært er hentet fra Statistisches Bundesamt (svarende til Danmarks Statistik herhjemme), samt viden og teori om arbejdsmarkedet og konkurrenceevnen. Tyskfaget benyttes som videns- og kulturfag, hvor viden om de kulturelle, samfundsmæssige og politiske forhold i Tyskland anvendes samt inddragelse af en lang række artikler fra forskellige tyske medier.

Hartz-reformerne

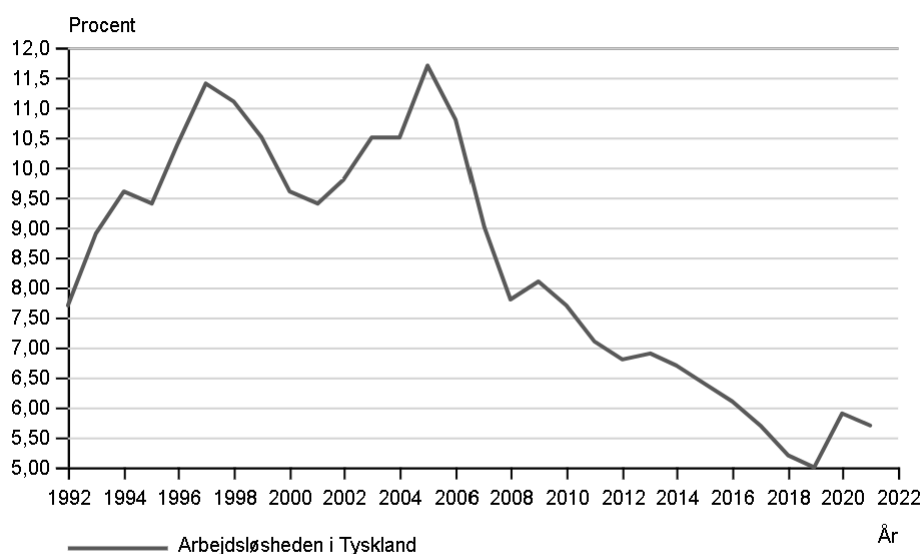


Gerhard Schröder der tog initiativet til Hartz-reformerne. Her fra valgkamp i 2005.

Foto af: Alexander Blum

De berømte - og berygtede - reformer af det tyske arbejdsmarked er et resultat af Hartz-kommissionens arbejde. Kommissionen blev nedsat af Gerhard Schröder og hans regering i februar 2002, forud for Forbundsdaysvalget i september samme år, da Schröder under valgkampen i 1998 lovede at nedbringe arbejdsløsheden (Kröger, 2002).

Figur 1: Arbejdsløsheden i Tyskland siden 1992, i % DEL



Kilde: Tabel 2.2.1, Arbeitslose insgesamt - Jahreszahlen, Statistik der Bundesagentur für Arbeit, Arbeitslosigkeit im Zeitverlauf, februar 2022 (DZ/AM) (Bundesagentur für Arbeit, 2022)

Kommissionen blev nedsat i februar 2002 med Peter Hartz (personaledirektør i Volkswagen) som formand og 15 medlemmer, der skulle komme med forslag til en ny organisering af arbejdsformidlingen (Scheuer, 2016, s. 26-27). I august 2002 fremlagde kommissionen sin rapport med sine anbefalinger til de tyske politikere, og kommissionens forslag blev i løbet af efteråret 2003 og vinteren 2004 omsat til en række lovforslag, som blev vedtaget. Den mest omfattende del af lovpakken, Hartz IV, blev vedtaget med et snævert flertal og trådte i kraft den 1. januar 2005. Reformerne blev de største i Tyskland efter Anden Verdenskrig (Scheuer, 2016, s. 36-37).

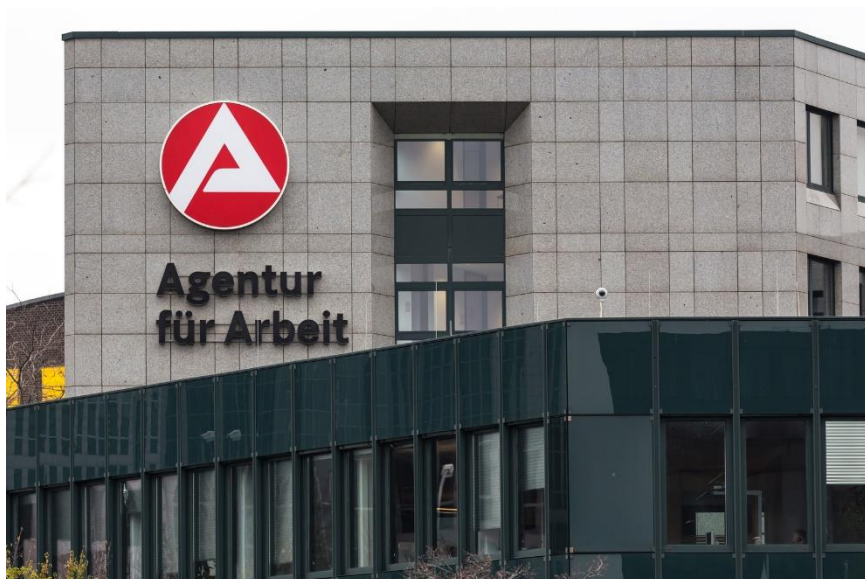
FAKTABOKS: HOVEDPUNKTER I HARTZ-REFORMERNE DEL

De centrale punkter i reformerne er:

- Arbejdsløshedshjælp (Arbeitslosengeld II) bliver lagt sammen med socialhjælp, og arbejdsunderstøttelsen bliver reduceret til 12 måneder
- Liberalisering af minijobs
- Støtte til ledige iværksættere
- Den laveste skattesats bliver sænket fra 19,9 % til 16 % (i dag ligger den på 14 %), bundfradraget forhøjes og topskatten sænkes til 45 %
- Selskabsskatten sænkes fra 38 % til 20 %
- Pensionsalderen hæves fra 65 år til 67 år over en periode på 17 år

Udarbejdet på baggrund af (Scheuer, 2016, s. 38-39) & (Nedergaard, 2021)

Mangel på faglært arbejdskraft



En af de centrale udfordringer det tyske arbejdsmarked står overfor er manglen på faglært arbejdskraft. En undersøgelse udarbejdet af Bertelsmann Stiftung viser, at 66 % af de adspurgte 7.500 virksomheder i øjeblikket mangler faglært arbejdskraft (Schultz & Kösemen, 2021). Vicekansler og økonomi- og klimaminister Robert Habeck understregede også i interviewet, at manglen på faglært arbejdskraft er et stort problem:

Die mangelnden Fachkräfte. Deutschland hat heute offene Stellen von 390.000. Offene Stellen lassen, 390.000 fehlen. Und die werden bis 2025 zu einer halben Million werden. Das kann dann in den nächsten Jahren noch mehr werden. Das heißt also, der deutsche Arbeitsmarkt sucht Menschen, die hier arbeiten. Und das hat so eine Dimension, dass man sich Sorgen machen muss, dass die ganze Arbeit nicht mehr geleistet werden kann.

-Robert Habeck

Der er mange årsager til den manglende arbejdskraft, men to af de centrale årsager er den demografiske udvikling og, at der er mange kvinder, der arbejder på deltid i Tyskland.

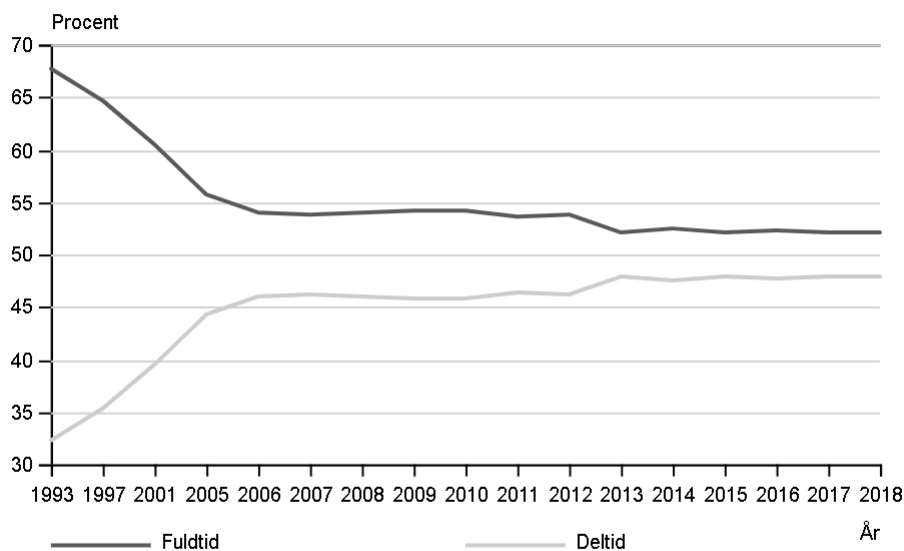
Befolkningstilvæksten i Tyskland er negativ, da fertilitetsraten er lav blandt tyske kvinder. I 2020 lå fertilitetsraten på 1,5 barn pr. kvinde (Statistisches Bundesamt, 2021), hvilket betyder, at Tyskland

skal have en årlig nettoindvandring på omkring 300.000, hvis befolkningstallet frem mod 2060 skal holdes stabilt på omkring 83 millioner indbyggere (Statistisches Bundesamt, 2019).

En øget migration til Tyskland kan løse udfordringen med en degressiv befolkningstilvækst, men med denne løsningsmodel bliver de grundlæggende strukturelle udfordringer ikke løst, da man bliver afhængig af, at der hvert år kommer et vist antal migranter til landet.

En anden årsag til manglen på faglært arbejdskraft er den store andel af kvinder, der arbejder på deltid i Tyskland.

Figur 4: Andelen af kvinder der arbejder på deltid og fuldtid i perioden 1993-2018, i % DEL



Kilde: Udarbejdet af Bundeszentrale für politische Bildung på baggrund af tal fra Statistisches Bundesamt, Voll- und Teilzeitbeschäftigte, opdateret 28. november 2020 (Bundeszentrale für politische Bildung, 2020)

Den store andel af kvinder på deltid skyldes, at mange tyske kvinder, særligt i det tidligere Vesttyskland, er hjemmegående husmødre (Hausfrau). Det skyldes, at der mange steder i Tyskland har været en kulturel tradition for, at kvinder passer hjemmet, men der har siden været en stigning i efterspørgslen af børnepasning i hele Tyskland, hvilket gør det svært at få passet børnene, selvom kvinderne gerne vil arbejde fuldtid (Gaulhiac & van de Camp, 2019).

Manglen på faglært arbejdskraft kan i høj grad løses ved at øge antallet af kvinder med fuldtidsjob, men det kræver, at de tyske politikere gør det nemmere at få passet børn. Derudover vil en mere ligelig fordeling af barslen mellem forældrene også være med til at øge antallet af kvinder med fuldtidsjob.

Digitalisering

Tyskland er et meget analogt samfund. Under covid-19-pandemien er de daglige smittetal blevet sendt ind til det føderale Robert Koch Institut i Berlin med fax og mange opgaver på kommunen bliver stadig ordnet med pen og papir (Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, 2021). Den nye tyske regering, der tiltrådte i december 2021, sætter digitaliseringen højt på dagsordenen. Selvom forskellige tal peger på, at mange jobs vil blive erstattet af robotter, er det vigtigt at fokusere på efteruddannelse, og som Robert Habeck i interviewet udtalte:

So dass durch digitale Prozesse und Roboterisierung zwar punktuell Arbeitskräfte ersetzt werden können, aber insgesamt entstehen immer mehr. Also kann man gut bei der großen Industrie sehen. Bei Audi im Automobil Werk arbeiten an vielen Stellen keine Leute mehr am Fließband, das machen alles Roboter. Trotzdem sind bei Audi viermal mehr Menschen beschäftigt inzwischen als vor 30 oder 20 Jahren. Also. Man kann das, man kann es eigentlich nicht reduzieren, es werden immer neue Bedarf an anderen Stellen entstehen.

-Robert Habeck

En digital omstilling af Tyskland er også vigtigt, hvis Tyskland forsat skal bevare den gode konkurrenceevne i fremtiden. Internethastigheden og den digitale infrastruktur er et område, hvor tyske virksomheder for alvor mærker konsekvensen af, at landet halter bagud med digitaliseringen. I en artikel fra 2021 bragt i tagesschau fortæller Horst Fritz, der driver et maskiningeniørfirma i Schwarzwald, hvordan det langsomme internet påvirker hans virksomhed. Han fortæller, hvordan det kan tage 45 minutter at sende en maskintegning til kunder i USA eller Sydkorea og, at det langsomme internet betød, at virksomheden i 2020 ikke fik en stor ordre på omkring 100.000 euro (Donath, Gill, & Noffke, 2021).

Den tyske arbejdsstyrke skal have flere og bedre digitale kompetencer, og derfor er en central løsning at øge niveauet af efteruddannelse. Denne løsningsmodel vil være omkostningsfyldt og tidskrævende, og hvis der skal gives statslig støtte til efteruddannelser, kan det blive dyrt for staten.

En anden løsningsmodel er at fokusere på en forbedring af internettet i Tyskland og en udbredelse af fibernet. Tal fra juni 2021 viser, at 6,4 % af de faste bredbåndsforbindelser i Tyskland er fibernet, i Danmark ligger det tal på 39,6 % (OECD, 2022), hvilket viser, hvorfor det er vigtigt med en udbredelse af fibernet. Øgede investeringer i en udbredelse af fibernet er centralt, og regeringen har allerede afsat 12 milliarder euro til etableringen af fibernet (Bundesministerium für Digitales und Verkehr, 2022b). Men en del af finansieringen skal også komme fra private aktører, som også er et ønske fra regeringens side. Løsningen vil sikre, at fibernet bliver hurtigere udbredt i Tyskland, men det vil samtidigt betyde, at mindre befolkede dele af Tyskland ikke nødvendigvis får fibernet, da det ikke er en økonomisk rentabel forretning.

Konklusion

De to centrale udfordringer er essentielle at løse, hvis Tyskland forsat skal opretholde en god konkurrenceevne. Mange tænker udelukkende på Hartz-reformerne, når emnet er det tyske arbejdsmarked, men meget er sket siden reformerne blev implementeret, og arbejdsmarkedet står i dag overfor nogle udfordringer, der kræver store politiske løsninger. Manglen på faglært arbejdskraft kan løses ved at øge antallet af kvinder med fuldtidsjob, og et andet vigtigt element er en årlig nettoimmigration, hvis befolkningstallet skal opretholdes i fremtiden. Digitaliseringen er særdeles vigtigt at løse, hvis tyske virksomheder i fremtiden skal kunne konkurrere på et globalt marked, og en udbredelse af fibernettet er nødvendigt samtidigt med, at de digitale kompetencer styrkes og den offentlige sektor digitaliseres.

Denne tekst er hentet fra <https://atu-artikler.systime.dk/?id=150> og denne iBog® er beskyttet i medfør af gældende dansk lov om ophavsret. Kopiering må kun ske i overensstemmelse med loven. Det betyder f.eks., at kopiering til undervisningsbrug kun må ske efter aftale med Copydan Tekst og Node.

Litteratur

Bundesagentur für Arbeit. (2022). Arbeitslosigkeit im Zeitverlauf: Entwicklung der Arbeitslosenquote.

Bundesministerium für Digitales und Verkehr. (29. marts 2022b). Die Breitbandförderung des Bundes. Hentet fra Bundesministerium für Digitales und Verkehr

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie. (2021). Digitalisierung in Deutschland - Lehren aus der Corona-Krise. Bundesministerium für Wirtschaft und Energie.

Bundeszentrale für politische Bildung. (28. november 2020). Voll- und Teilzeitbeschäftigte. Hentet fra Bundeszentrale für politische Bildung

Donath, D., Gill, C., & Noffke, O. (26. februar 2021). Ziele kaum noch zu erreichen. Hentet fra tagesschau: www.tagesschau.de/investigativ/kontraste/breitbandausbau-103.html

Gaulhiac, N., & van de Camp, M. (2. oktober 2019). Eine interaktive Karte zeigt den drastischen Unterschied zwischen der Kinderbetreuung in Ost- und Westdeutschland. Hentet fra Business Insider

Kröger, M. (14. februar 2002). Das Riester-Desaster. Hentet fra Der Spiegel

Nedergaard, P. (10. april 2021). Hartz-reformerne. Hentet fra Den Store Danske

OECD. (10. februar 2022). 1.10. Percentage of fibre connections in total broadband - Broadband Portal. Hentet fra OECD

Scheuer, P. (2016). Reformerne der ændrede Tyskland: forbillede eller skræmmeeksempel? Gyldendal Business.

Schultz, S. U., & Kösemen, O. (november 2021). Fachkräftemangel in deutschen Unternehmen größer als erwartet. Hentet fra Bertelsmann Stiftung

Sonne, M. (4. august 2019). I vest kaldte de det verdens største omstilling, i øst kaldte de det verdens største hæleri. Information.

Statistisches Bundesamt. (2019). Varianten und Modellrechnungen der 14. koordinierten Bevölkerungsvorausberechnung für Deutschland. Hentet fra Statistisches Bundesamt

Statistisches Bundesamt. (16. juli 2021). Zusammengefasste Geburtenziffer nach Kalenderjahren. Hentet fra Statistisches Bundesamt

Stöber, B., & Lammers, K. C. (19. maj 2021). Tyskland - historie - 1933 og frem. Hentet fra Den Store Danske